Ivan Kapistran: biografija i kanonizacija

Žganec, Tomislav

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:117018

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2025-10-30**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
UNIVERSITY OF ZAGREB
CENTER FOR CROATIAN STUDIES

Repository / Repozitorij:

Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za povijest

IVAN KAPISTRAN: BIOGRAFIJA I KANONIZACIJA

Završni rad

Student: Tomislav Žganec

Mentor: doc. dr. sc. Ivana Jukić Vidas

Zagreb, rujan 2023.

Sadržaj

1. Uvod……3

2. Kapistranovo podrijetlo i mladost……...4

3. Ivan Kapistran, crkva i Ilok ……..…….……8

4. Kapistran i osjećaj križarskog poziva, na primjeru Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva...….10

5. Proces kanonizacije ……...…….……..15

6. Čudesa sv. Ivana Kapistrana…..……...……17

7. Zaključak……...……20

8. Popis literature…….…….21

1.Uvod

Tema ovog završnog rada je Sveti Ivan Kapistran: biografija i kanonizacija. Obično se u naslovima djela kraj imena ličnosti stavlja fraza "lik i djelo" ili "život i djelo", ali kod Kapistrana bi to bilo pogrešno pošto njegova djela nisu ograničena njegovim životom. Čudesa koja je činio posmrtno i događaji nakon njegove smrti čine ga živim sudionikom povijesti u vremenu kada on više nije bio živ. Uz Kapistranovu biografiju i politički kontekst vremena istraživačka pitanja su: Kapistran kao doktor kanonskog i laičkog prava, reformator, inkvizitor i križar. Kapistran između crkvenih i svjetovnih velikaša. Kako je tekao proces kanonizacija Ivana Kapistrana te zašto je on toliko trajao?

Historiografija o ovoj temi nudi mnogo podataka: Najstariji je povijesni roman fra Hermenegilda Hermana *Kristov borac*- "... čitak je, jasan, vjeran povijesnim zbivanjima jer koristi dostupne izvore, ..."[1] Stanko Andrić u svojem članku detaljno obrađuje Kapistranova čudesa. U svom kapitalnom djelu *Čudesa svetoga Ivana Kapistrana* detaljno kritizira izvore, kvantitativno i kvalitativno ih obrađuje i donosi obilje podataka o posljednjim mjesecima Kapistranova života, njegove smrti i dugog i teškog procesa kanonizacije. Hoško obrađuje tematiku franjevačkog reda, unutarnju politiku i struje unutar samog reda te opisuje Kapistranovu ulogu u povijesti reda u Slavoniji. Dugački promatra u svom članku sa medicinskog stajališta Kapistranova čudesa, te ih je pokušao povezati sa općim zdravstvenim stanjem Slavonije. Tema je u literaturi dobro obrađena, ima i puno dijela i puno autora koji se bave ili su se bavili ovom tematikom. Također, zbog učenosti i svetačke karizme Kapistran je bio jako utjecajna osoba svojeg vremena, te je iza sebe ostavio, on ili njegovi suvremenici, brojne povijesne izvore.[2] Ipak, najopsežniji izvori o Kapistranu su posmrtne zbirke njegovih čudesa: zbirka nastala od strane Iločkih građana koje je posebno za to ovlastio erdeljski vojvoda i mačvanski ban Nikola Iločki (oznaka N). U kodeksu franjevačkog samostana *Sant' Isidoro* u Rimu nalaze se zbirke opservantske subraće Petra Sopronija (oznaka Na) i Ivana Gesztija (oznake Ia i Ib). Posebnu zbirku sastavila je beatifikacijska komisija oformljena od strane pape

[1] Franjo Emanuel Hoško, *Slavonska franjevačka ishodišta Zagreb* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2011), 46.
[2] Stanko Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana* (Osijek: Hrvatski institut za povijest- podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Matica Hrvatska, 1999), 311. do 315. Autor donosi značajan popis izvora vezanih za Kapistrana.

Lava X. 1519. Nju su činili pečuški i srijemski biskup te opat kutjevačkih cistercita (oznaka Ic i oznaka kasnijeg prijepisa I†).[3]

Rad je podijeljen u pet poglavlja, koja prate etape Kapistranovog života: Prvo poglavlje govori o Kapistranovom podrijetlu i mladosti do trenutka kada se zaredio. Drugo poglavlje govori o njegovom životu kao redovnika u Italiji i na njegovim misijama po srednjoj i zapadnoj Europi. Slijedi poglavlje o Kapistranu kao križaru i njegovim zaslugama u bitci za Beograd. Tu će ukratko biti riječi o povijesnom kontekstu i političkoj situaciji unutar Ugarsko- Hrvatskog Kraljevstva. Zadnja dva poglavlja se odnose na događaje nakon Kapistranove smrti, dugotrajna kanonizacijska i beatifikacijska kampanja te na koji su način nastali najvažniji izvori za proučavanje Ivana Kapistrana upravo u tim kampanjama.

2. Kapistranovo podrijetlo i mladost

Kapistranovo podrijetlo i njegovi roditelji u izvorima su slabo zastupljeni. Njegov otac koji se možda zvao Antun bio je Nijemac ili Francuz. Služio je u vojsci francuskog regenta Louisa I Anžuvinca i trebao je pomoći kraljici Giovanni, ženi Otta od Brundswicka nakon što je Karlo Drački 1381. ušao u Napulj i zarobio kraljicu.[4] Kontekst je slijedeći: Giovanna I napuljska kraljica od 1343. do 1382. pristala je uz avinjonskog papu Klementa VII i stoga je rimski papa Urban VI ponudio njeno prijestolje Ludoviku, kralju Ugarske.[5] Ludovik nije osobno došao preuzeti vlast u Napulju, nego dao ovlasti i vojsku svom rođaku Karlu Dračkom za taj pothvat kao naknadu za ugarsku i poljsku krunu koje su već bile rezervirane za zaručnika kneginje Marije, svetorimskog cara Sigismunda Luksemburškog, sina cara Karla IV.[6] Kako je Louis I. iznenada umro od neke bolesti u Bariju 1384. nije nikad kaznio Karla Dračkog za osvajanje Napulja. Kapistranov otac nije se vratio preko Alpa u domovinu, nije prisegnuo na vjernost njegovu sinu Loisu II., nego je prešao na protivničku stranu i skrasio se u Capestranu

[3] Stanko Andrić: "Iločki čudotvorac sveti Ivan Kapistran:" *Hrvatska revija : dvomjesečnik Matice hrvatske*, Obn.teč.,god.2 (2002), br. 1: 50. Andrić u svom djelu detaljno obrađuje ove kodekse i zbirke, spominje ih na više mjesta u knjizi, donosi popise i drugih pisama i zapisa u kronikama koji se tiču Kapistrana. Za potrebe ovog rada naveo sam samo najopsežnije i najpoznatije izvore za proučavanje Kapistrana.
[4] Stanko Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana,* 28.
[5] *Isto*, 28.
[6] *Isto*, 28.

kao vazal Grofa od Celana. Oko 1385. oženio se djevojkom iz porodice Amici, a 24.lipnja 1386. na blagdan sv. Ivana Krstitelja rodio mu se sin Giovanni.[7]

Ludovik I. umro je 1382. bez muškog nasljednika. Želio je da njegova kćer Marija preuzme i poljsko i ugarsko prijestolje. Tako je Marija u dobi od 11 godina i samo dan nakon očevog sprovoda okrunjena 17. rujna 1382.[8] Udovica Ludovika I, Elizabeta, popustila je željama poljskog plemstva i poslala mlađu kćer Jadvigu za ženu poganskog litvanskog kneza Jagela.[9] On je okrunjen za poljskog kralja kao Vladislav II. te je tim činom prekinuo poljsko- ugarsku uniju i započeo poljsko- Litvansku uniju.[10] Nezadovoljstva je bilo i među dijelom plemstva hrvatske i Ugarske koji su pod vodstvom roda Horvata doveli Karla Dračkog (u međuvremenu Karlo III, napuljski kralj) u zemlju i okrunili ga 31. prosinca 1385. za ugarsko- hrvatskog kralja kao Karla II.[11] Dana 7. veljače 1386. U Budimu su pristaše dviju kraljica izvršili atentat na Karla koji je umro krajem mjeseca (24. veljače) od zadobivenih rana.[12] Ladislav, Karlov sin, u nadi preuzimanja ugarskog prijestolja, osigurao je mletačko savezništvo protiv Sigismunda. Firentinci, stari protivnici Venecije ustupili su mu službu odličnog vojnog zapovjednika i financijskog stručnjaka Filippa Scolarija.[13] Preokret je nastupio kada je Medici došao na vlast. Firenca je sklopila savez sa Venecijom, što je za posljedicu imalo da je Ludovik izgubio sve svoje talijanske posjede.[14] Osveta roda Horvata, za ubojstvo Karla Dračkog, nastupila je 25. srpnja 1386. kada su njihovi pristaše napali kraljice u mjestu kraj Đakova.[15] Kraljice su zarobljene, kraljevska pratnja ubijena, a Elizabeta je kasnije udavljena. Njihove glave su poslane Karlovoj udovici u Napulj.[16] Plemići predvođeni Horvatima nisu se predali čak ni kada se Sigismund vratio, u pratnji svog brata Vaclava, kralja Češke i Njemačke.[17] Sigismund je okrunjen u ožujku 1387. godine, nešto kasnije je oslobodio svoju suprugu, a borba protiv moći i snage plemstva u kraljevstvu obilježila je cijelu prvu trećinu vladavine.

---

[7] Stanko Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana,* 29.
[8] Pal Engel, *The realm of st. Stephen- History of medieval Hungary, 895- 1526,* prev. Andrew Ayton (London: I.B. Tauris, 2001), 195. Vlastiti prijevod sa engleskog.
[9] Laszlo Kontler, *Povijest Mađarske- tisuću godina u srednjoj Europi* (Zagreb: Srednja Europa, 2007), 109.
[10] Engel, *The realm of st. Stephen*, 196.
[11] Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana*, 29.
[12] Engel, *The realm of st. Stephen*, 198.
[13] Kalman Benda et al. *Povijest Mađarske*, prev dr. Drago Roksandić i Veljka Čolić- Peisker (Zagreb: Barbat 1995), 47.
[14] *Isto*, 47.
[15] Kontler, *Povijest Mađarske*, 109.
[16] Engel, *The realm of st. Stephen*, 198.
[17] *Isto,* 109.

Točno mjesec dana dijelilo je krvoproliće u Đakovu, osamdesetak km udaljenog od Iloka i rođenje Ivana u Capestranu.[18] To je dakle točka u kojoj se isprepliću razne niti zbivanja.

Kapistran, kao dijete plemićkog ili građanskog sloja tadašnje Italije dobio je izvanredno dobar odgoj. Na sveučilištu u Perugi sa tolikim je žarom prionuo na studij rimskog i kanonskog prava da se razbolio na oči što će ga mučiti do kraja života.[19] Doktorat kanonskog i rimskog prava je stekao 1409.[20] Vjera u zakonski red koju je ovdje stekao obilježila je njegov karakter. Sve one koji se nalaze izvan pravnog poretka i krivovjerce treba prisiliti da se vrate u pravni poredak. Židove po njemu treba primorati da se doslovno ponašaju u skladu sa propisanim ograničenjima i da se ne miješaju sa kršćanima.[21]

Druga karakteristika za mladih dana mu je bila oholost. Ponosan je na svoj društveni status: Ladislav Napuljski ga je simpatizirao i odlikovao raznim zaduženjima. Sam je kasnije rekao da je vjernije služio kralju kao sudac, nego Bogu kao redovnik. Također je bio ponosan na svoju dugu plavu kosu na kojoj su mu zavidjeli u tamnokosoj talijanskoj sredini.[22] Sazrijevanjem je oholost prerasla u svetačku karizmu, nepokolebljivost u ustrajanju na cilju i čvrstoću karaktera.[23]

God. 1411–15. u Perugi je savjetnik u kraljevskom tribunalu, jedan od gradskih sudaca i namjesnik gradskoga kapetana.[24] Nakon smrti napuljskog kralja Ladislava 6. kolovoza 1414. Kapistran je izabran za guvernera u najtežim trenucima grada. Imao je prilike za služenje Malatesti i da izvuče korist od novonastale situacije. Za sukoba Perugie i Carla Malateste od Riminija Kapistran je uhićen, utamničen, a i slomio je nogu prilikom pokušaja bijega iz zatvora. Radi ovih događaja javnost i velikaši mu više nisu ukazivali povjerenje za javnu službu i time je završila Kapistranova sudska i svjetovna karijera.

Druga vrata koja su svojim zatvaranjem usmjerila vodu Kapistranova života je njegov propali brak. Kapistranova ženidba je uslijedila između 21. veljače i kraja srpnja 1414.[25] O samom braku i Kapistranovoj odabranici nema skoro nikakvih podataka, samo par usputnih rečenica

[18] Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana*, 29.
[19] Erik Fügedi, "Lik i značaj sv. Ivana Kapistranskog", *Croatia Christiana periodica* 11/19, (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1987), 131.
[20] Stanko Andrić: IVAN KAPISTRAN. Hrvatski biografski leksikon (mrežno izdanje). Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2023. Pristupljeno 22. 8. 2023. <https://bl.lzmk.hr/clanak/ivan-kapistran>.

[21] Fügedi, " Lik i značaj sv. Ivana Kapistranskog", 132.
[22] *Isto*, 132.
[23] Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana*, 32.
[24] Andrić, "IVAN KAPISTRAN", Hrvatski biografski leksikon (mrežno izdanje)
[25] Fügedi, " Lik i značaj sv. Ivana Kapistranskog", 133.

koje su Kapistran i njegovi biografi- ili bolje rečeno njegovi hagiografi natuknuli. Varese, jedan od pisaca Kapistranova *vitae* iz 15. st tvrdi kako je zavjet djevičanstva Kapistran položio tek nakon stupanja u red, i da je još kao dječak bio pretjerano sramežljiv.[26] Fügedi u svom članku iz ovog izvlači zaključak kako je Kapistran doživio neku vrstu seksualnog promašaja. Vrata svjetovne karijere zatvorila su se za Kapistrana. U obiteljskom životu nije se proslavio, te je dobio rastavu od nekonzumirana braka. Jedini put koji je preostao mladiću čiji se život srušio a da nije očajanje je crkveni poziv.

Blagonakloni odnos bosanskog bana Stjepana II Kotromanića prema franjevcima na području Bosne očituje se što je sa njegovom dozvolom franjevački general Gerard Odonis uspostavio bosansku vikariju. Franjevci su u Bosni imali jako uporište, bili jako raširenu do kraja 14. st i iako Bosna nikada nije postala franjevačka provincija, nije puno nedostajalo. Kotromanićevom smrću 1353. zaštitnik kršćanstva u Bosni je ostao Ludovik I, ugarsku kralj.[27] Nakon njegove smrti 1382. brojni su se franjevci vratili u Italiju. Među njima jedan stari fratar koji je 30 godina proveo u Bosni i Slavoniji, te je nakon povratka došao na glas svetosti u svojoj rodnoj Sieni. Taj je fratar uveo mnoge u red Manje Braće, a jedan od njih je bio Bernardin, kasniji predvodnik opservacije, mentor i uzor Ivana Kapistrana.[28]

Kapistranov subrat, duhovni vođa, uzor i mentor je ušao u red upravo zahvaljujući vjeri jednog franjevca koji je svoju vjeru godinama gradio u Bosni i Slavoniji. Sve se naizgled posložilo kako bi Kapistrana poslalo na put svetosti i put Slavonije, a pogrešne tvrdnje o podrijetlu Kapistranova oca samo pojačavaju utisak da je taj put za Kapistrana bio pripreman dugo i strpljivo. Tako se Ivan odrekao naslijeđene krvne osvete započeo drugo razdoblje svoga života koje će trajati do 1451., odnosno 65. godine njegova života.

[26] *Isto*, 133.
[27] Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana*, 26.
[28] *Isto*, 26.

3. Ivan Kapistran, crkva i Ilok

Nakon što je Kapistran završio studija teologije 1418. zaredio se za svećenika. Studirao je zajedno s Jakovom Markijskim (1394- 1476) i Albertom od Sarteana ili Sarziana (1385-1450), dvojicom najistaknutijih franjevaca opservanata uz samog Bernarda Sienskog i Ivana Kapistrana. Potom je u Crkvi i Franjevačkom redu među ostalim obnašao dužnosti inkvizitora, provincijalnoga odnosno generalnoga vikara i vizitatora.[29]

Samo dvije godine nakon primanja u red i samo par mjeseci nakon što je primio sakrament svećeničkog reda Kapistran se sastao sa papom Marinom V. Papa je izabran na saboru u Konstanzu 1418. godine i boravio je u Mantovi gdje je 24. listopada Kapistrana postavio za inkvizitora protiv *fraticella*- divlje mladice hereze.[30] Kapistran, kao školovani i vatreni govornik tom je prigodom papi predao opsežan i detaljan referat o djelovanju *fraticella*. Okolnosti ovog događaja su u literaturi nejasne, a Fügedi nije našao odgovor na dobro pitanje kako se jedan tako mlad i neiskusan svećenik mogao dogovoriti susret sa papom. Dio odgovora bi mogao biti kako je kao suradnik svjetovnog vladara navikao na visoko društvo i stekao vještine za kretanje po dvoru i kurijama. Iako detalji sisu uvijek jasni, znamo da je sa papom i njegovim trima nasljednicima održao blizak odnos.[31]

Činjenica je da je sabor u Konstanzu najveći međunarodni kongres srednjovjekovne i ranonovovjekovne Europe, okupio je vladare i crkvene moćnike cijele Europe i da je u 4 godine njegova trajanja (1414- 1418) bilo dovoljno vremena da Kapistran osigura audijenciju kod pape.[32] Sabor je sazvao ga je Sigismund Luksemburški zahvaljujući svojoj diplomatskoj vještini kako bi riješio veliki raskol zapadne crkve i vratio papu u Rim. Jedinstvo crkve i neupitni autoritet jednog pape bili su mu prijeko potrebni kako bi bio propisno okrunjen krunom Svetog rimskog Carstva i dobiti carski naslov.[33] Kako su od 1378. postojala dvojica papa: jedan u Avignonu (gdje su papu od 1309. u "zarobljeništvu" držali francuski kraljevi) i jedan u Rimu, tom raskolu autoriteta pridružio se i treći papa izabran na saboru u Pisi 1409. Sva trojica papa su se u Kostanzu odrekli naslova te je novi papa, Martin V. izabran jednoglasno 11. studenog 1417.[34] Druga važna pitanja poput reforme crkve, njezine sve veće svjetovne moći i nadmoći

[29] Andrić, "IVAN KAPISTRAN", Hrvatski biografski leksikon (mrežno izdanje)
[30] Fügedi, "Lik i značaj sv. Ivana Kapistranskog", 133.
[31] *Isto*, 134.
[32] Kontler, *Povijest Mađarske*, 115-116.
[33] *Isto,* 115.
[34] Engel, *The realm of st. Stephen*, 230.

papinske hijerarhije usprkos uzaludnom Sigismundovu zalaganju nisu riješeni.[35] Konzervativna većina koncila oštro su ustali protiv reformi i 1415. poslali Jana Husa na lomaču. Tako je Sigismund *de facto* prekršio svoje obećanje slobodna prolaza Janu Husu da dođe na koncil raspraviti svoje učenje. Husovo mučeništvo je rasplamsalo revolucionarno ozračje u domovini i nije išlo u prilog Sigismundovoj popularnosti za kralja Njemačke i Ugarske u Češkoj čije je prijestolje naslijedio 1419.[36] Oružani sukobi ugarskih i carskih vojski sa češkim husitima protiv kojih je papa Martin V. 17. ožujka 1420. pokrenuo križarski rat trajali su idućih desetak godina.[37] Krunidba carskom krunom je iz tih razloga odgađana sve do 1433.

Godine 1428. Martin V. ponudio je Kapistranu biskupsku stolicu čemu se Kapistran jako protivio. Osim vlastite skromnosti, preuzimanje biskupije znači stalno boravište i veliku obavezu, a kako su talijanske biskupije male, to znači manje slobode za Kapistrana.[38]

Svojom čvrstoćom i snagom vjere je redovito na svojim propovijedima punio crkve i trgove širom Italije. Pape Martin V. i Eugen IV. prepoznali su njegov talent i počeli ga slati u diplomatske misije u Napuljskom Kraljevstvu, Burgundiji i Flandriji.[39] Misije su mu bile borba protiv heretika. U Italiji *fraticelli*, u Češkoj husiti (mada nikada nije ušao u Prag), a u ostatku Europe rasprave i sukobi sa franjevcima konventualcima, koje je poticao na reformu i strože pridržavanje *Pravila* reda. U misijskom je radu surađivao s franjevcem opservantom, propovjednikom Bernardinom Sienskim, koji je najvećma njegovom zaslugom 1450. kanoniziran, samo šest godina nakon svoje smrti.

Osobno je poznavao svetog oca Eugena IV. kod koga je bio na audijenciji samo 3 dana nakon njegovog izbora za papu. Papa je 1436. po dokumentu kojeg je sam Kapistran sastavio priznao legalnost i pravovjernost opservatorskih franjevaca.[40] Drugim riječima njihove (samostanske) zajednice postale su jednako priznatima kao i one franjevaca konventualaca.[41] Službeno su odvojeni od konventualaca tek 1445. papinskom bulom, samo je osoba generala Reda činila personalnu uniju između opservanata i konventualaca.[42] Kapistran ovo priznanje nije smatrao pobjedom iako je osobno pripremio tu bulu. Kontradiktorno svojoj strogoj disciplini siromaštva

[35] Kontler, *Povijest Mađarske*, 116.
[36] Kontler, *Povijest Mađarske*, 116.
[37] Engel, *The realm of st. Stephen*, 230.
[38] Fügedi, "Lik i značaj sv. Ivana Kapistranskog", 134.
[39] Marion Alphonse Habig, *The Franciscan Book Of Saints.* (Chicago, Franciscian Herald Press. 1979), 51.
[40] Habig, *The Franciscan Book Of Saints*, 55.
[41] Andrić, "IVAN KAPISTRAN", Hrvatski biografski leksikon (mrežno izdanje)
[42] Fügedi, "Lik i značaj sv. Ivana Kapistranskog", 136.

Nikola V. mu je 1449. izdao posebnu dozvolu kojom je Kapistran smio osobno posjedovati knjige. Kapistran je na svoja putovanja nosio knjige u posebno izrađenim kolima.[43]

Glas o Kapistranovoj karizmi i svetosti proširio se po Europi toliko da je njemački car Fridrik III. u svom pismu 1451. osobno zamolio papu Nikolu V. da pošalje prekaljenog misionara i inkvizitora u borbu protiv sve više rastućeg husitskog pokreta.[44] Preko Koruške i Štajerske je došao do Beča. U svom *vitae Johanis de Capestrano*, pisac Fara navodi kako je u Koruškoj dočekan svečano kao papa.[45] U svom misionarskom i inkvizitorskom pokretu preko Češke, Moravske, Bavarske, Šleske, Tringije Poljske i Rusije.[46] Osnovao je 10-ak samostana, nekoliko franjevačkih samostana konventualaca pridobio da prihvate opservatorsku reformu i doveo nekih deset tisuća husita natrag pod okrilje katoličke crkve. Brojna pisma i opomene koje je pisao europskim vladarima za vrijeme ovih putovanja isključivo pozivaju na pridržavanje kanonskih odredbi.[47] To se posebno tiče židova. Nije ih radikalno progonio iz osobne mržnje prema njima nego je opominjao svjetovne vlasti na povlastice dane židovima koje nisu propisane kanonskim pravom. Cilj mu je bila uspostava pravnog poretka, a ne progoni. Upravo na tom putu Kapistran je doživio viđenje u snu: otkriveno mu je kako će voditi križarsku vojsku protiv Osmanlija i da će umrijeti u Ugarskoj bez podnošenja krvnog mučeništva.[48] A za vrijeme mise nedugo potom je čuo glas koji ga zove u Ugarsku.

4. Kapistran i osjećaj križarskog poziva, na primjeru Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva

Kapistran je po prvi puta spomenuo Turke u svom pismu iz grada Burggea u Belgiji, 7. veljače 1443: "bezumno je trpjeti neslogu kršćanskih naroda dok je Ugarska u velikoj opasnosti od Osmanlija."[49] Iduće godine je izgubio prijatelja, papinskog poslanika, Giulija Cesarinija u velikom porazu kod Varne 10. studenog 1444. Cesarini je bio na misiji organiziranja križarske vojne.[50] Kako je papa proglasio upravo opservante propagatorima križarske vojne protiv Turaka Kapistran je donio odluku da prestane sa propovijedanjem protiv Turaka i ode u Ugarsku i da

[43] Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana*, 19.
[44] Habig, *The Franciscan Book Of Saints*, 59.
[45] Fügedi, "Lik i značaj sv. Ivana Kapistranskog", 136.
[46] Habig, *The Franciscan Book Of Saints*, 51.- 59. Ovdje je naveden puno detaljniji putopis, popis mjesta, samostana i svetišta gdje je putovao i boravio na svom višegodišnjem pothvatu.
[47] Fügedi, "Lik i značaj sv. Ivana Kapistranskog", 134..
[48] Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana*, 31.
[49] Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana*, 31.
[50] *Isto*, 31.

spriječi sklapanje sporazuma sa Osmanlijama.[51] Upravo je ideja o sklapanju primirja sa Osmanlijama bila razlog samog poraza kod Varne. Cesarini je vjerovao ideju velike europske križarske vojske koja bi u jednoj odlučnoj kampanji porazila Turke i izbacila ih iz Europe.[52]

Cesarini je kao papin poslanik ugovorio primirje između pristaša "dvojice Ladislava" i pokrenuo prvu veliku vojnu operaciju protiv Turaka (riječ je o sinu austrijskog nadvojvode Alberta i kraljice Elizabete, kćeri Sigismunda Luksemburškog- Ladislav V. "Posmrče". Drugi je mladi poljski kralj Vladislav III, u Ugarskoj Vladislav I).[53] Ladislav V. je imao nasljedna prava na krunu, ali su baruni izabrali Vladislava I. za kralja zato što je imao veće šanse da obrani zemlju od Turaka od tek rođenog dječaka.[54] U vojnom pohodu 1443.- 1444. velika ugarska vojska kojom su zapovijedali Hunyadi i Vladislav I dospjela je do Sofije. Nisu osvojili nova područja, ali su se vratili neporaženi nakon nekoliko bitaka što je psihološki utjecalo na obje zaraćene strane.[55] Kršćanska koalicija se spremala u novi pohod na kojem bi osvojili Balkan, a sultan je molio za mir. U pregovorima koji su uslijedili sultan Murat II. obećao je napuštanje Srbije i plaćanje odštete, a srpski despot Đurđe Branković je trebao dati neke posjede Hunyadiju kao nagradu za Hunyadijevu ulogu u pohodu i pregovorima.[56] Mnogi ugarski saveznici čuvši za sklapanje mira su napustili tabor i vratili se svojim posjedima. Cesarini, koji je imao papinske ovlasti i koji je bio ambasador križarskog pohoda sklapanjem primirja izgubio bi dobar dio svojih zaduženja. Stoga je uvjerio Hunyadija da nije potrebno održati prisegu danu nevjernicima.[57] Hunyadi i preostali saveznici su krenuli u novi pohod protiv Osmanlija, čije su nadmoćne snage zadale katastrofalniji poraz od onog kod Nikopolja (veliku europsku vojsku predvođenu Ivanom od Neversa, nasljednikom burgundskog vojvodstva potukao je prilikom opsade Nikopolja 25. rujna 1396. sultan Bajazid).[58] Kralj, papinski poslanik i brojni velikaši su poginuli, a sam Hunyadi je jedva pobjegao.[59]

Poraz kod Varne pokazao je besmislenost dotadašnjih križarskih pohoda, oslabio odlučnost daljnjeg otpora muslimanskoj sili među balkanskim narodima i izazvao zbunjenost u Ugarskoj

[51] Fügedi, "Lik i značaj sv. Ivana Kapistranskog", 136.
[52] Kontler, *Povijest Mađarske*, 120.
[53] Kontler, *Povijest Mađarske*, 120.
[54] Engel, *The realm of st. Stephen*, 281.
[55] Kontler, *Povijest Mađarske*, 120.
[56] *Isto*, 120.
[57] *Isto*, 121.
[58] Engel, *The realm of st. Stephen*, 203. Više o bitci za Nikopolis u članku: Christoph Brachmann, " The crusade of Nicopolis, Burgundy, and the entombment of christ at Pont-à-Pousson", *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, vol. 74 (Chicago: The University of Chicago Press, 2011), 155-190
[59] Kontler, *Povijest Mađarske*, 122.

kakva nije bila viđena od vremena oligarhijskih presizanja za prijestoljem na početku 14. st.[60] U anarhiji građanskih ratova sudovi su prestali s radom još 1439, brojne su utvrde podignute bez dozvole, a dvije velikaške frakcije su se ponovo sukobile. Ugarsko plemstvo prve polovice 15. st podijeljeno je na barune (više plemstvo) i niže plemstvo. Niže je plemstvo tražilo da i ono sudjeluje u vođenju državnih poslova, dajući tako poticaj ponovnom uspostavljanju feudalnog sabora.[61] Obično se događalo da se jedna barunska skupina svrsta uz kralja, a druga na stranu nižeg plemstva. Potonje je nastojalo bogatstvu baruna suprotstaviti snagu koja dolazi iz brojčane premoći.[62] Fridrik III. zauzeo je utvrde uz zapadnu granicu Ugarske. Očekujući odmazdu Turaka za prekršeno primirje velikaši su postigli kompromis na saboru 1445. Izabrano je vijeće sedam kapetana, većinom bivši pristaše Vladislava I.[63] Tamo su prihvaćene Ladislavove pretenzije na krunu uz uvjet da Fridrik oslobodi i njega i Svetu krunu. Kako to nije ispunjeno, politička stabilnost je uspostavljena i središnja vlast formalno obnovljena stvaranjem namjesništva koje bi upravljalo zemljom do Ladislavove punoljetnosti. Hunyadi je bio na čelu namjesništva.[64] Namjesništvo je trajalo od 1446. do 1452. Fridrikova osvajanja u zapadnoj Ugarskoj su priznata 1447. godine, a Hunyadi se morao pomiriti sa vlašću obitelji Celjski u Slavoniji.[65] Čak i na teritorijima gdje je namjesništvo imalo vrhovnu vlast, prerogativi Hunyadijeve vlasti u sferi jurisdikcije, prava na darivanje posjeda i korištenje državnih prihoda bili su ograničeni.

Sredinom svibnja 1455. Kapistran stiže u Ugarsku. Sa lokalnim franjevcima Matej Erdeljac i Ivan Geszti sudjelovao je na saboru u Gyoru gdje su se pripremali planovi obrane. Jesen provodi u zemljama Ivana Hunyadija gdje je zahvaljujući Kapistranovim naporima nekih 10 000 pravoslavaca vraćeno u krilo Crkve.[66] Iako je Hunyadi odstupio sa namjesništva i imao samo čast glavnog kapetana Ugarske, bio je cijenjen vojnik koji je još uvijek raspolagao znatnom vojskom.[67] 14. veljače 1456. iz ruku papinskog legata, kardinala Juana de Carvajala (1400.-1469.) Kapistran prima blagoslovljen križ koji šalje papa Kalikst III. Od tog trenutka, Ivan Kapistran postaje službeno postavljen za zapovjednika križarske vojske.[68]

[60] *Isto*, 122.
[61] Benda, *Povijest mađarske*, 49.
[62] *Isto*, 49.
[63] Kontler, *Povijest Mađarske,* 122.
[64] Kontler, *Povijest Mađarske,* 122.
[65] *Isto*, 122.
[66] Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana*, 31.
[67] Benda, *Povijest mađarske*, 49.
[68] Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana*, 31.

Fügedi je rekonstruirao Kapistranov itinerar između 30. svibnja 1455. i 2. srpnja 1456. prema kojemu je svetac u odmakloj životnoj dobi od 69 godina prešao oko 600 kilometara po lošim cestama i svim godišnjim dobima sa ciljem novačenja vojske za suprotstavljanje Turcima.[69] Odlomci i dijelovi govora koje je držao po Ugarskoj u to vrijeme nam nisu ostali sačuvani. Znamo da nije govorio mađarskim, hrvatskim niti njemačkim jezikom, pa su vjerojatno njegove govore prevodili braća franjevci lokalnom puku koje nije pak govorilo latinskim.[70] Usprkos problemu jezika okupio je veliko mnoštvo i zajedno sa regularnom vojskom Hunyadija došao je pred Beograd sa nakanom da oslobodi grad od opsade.

Sama bitka je trajala od 14. do 22. srpnja 1456. Kršćanska vojska brojčano je bila slabija, nisu imali riječnu flotu i imali su manji broj topova od sultana Mehmeda II.[71] Bitka je započela teškim porazom osmanlijske flote. Osmanlije su idućih dana uspjeli razoriti fortifikacije i ući u grad, čak i u unutarnju tvrđavu.[72] Hunyadi je uspio u tvrđavu ubaciti neke skrivene jedinice, a mala grupica križara je usprkos izričitoj Hunyadijevoj zabrani prešla Savu i potjerala Turke sa jednog brijega. Turci su krenuli u protunapad za stratešku poziciju tog brežuljka, a Kapistran je sa cijelom križarskom vojskom prešao Savu i upustio se u borbu.[73] Time je Hunyadija doveo pred gotov čin i on je sa svojim trupama slijedio Kapistranov primjer, direktnog napada svim snagama preko rijeke.[74] U tom protunapadu je vjerojatno ranjen i sam sultan Mehmed II, što je Osmanlije natjeralo na povlačenje u neredu.[75] Ovdje bih ukazao na činjenicu da Kapistran nije niti svoje jedinice držao pod disciplinom, a nije se podložio ni Hunyadijevom zapovjedništvu. Sa taktičkog stajališta prelazak rijeke usred bitke je uvijek opasan, ne ostavlja mogućnosti kretanja formacije u svim smjerovima, nego samo naprijed. Zanimljivo je kako nije napustio tu grupicu križara nego je pohitao u pomoć. Taj riskantan potez prelaska rijeke je isto tako mogao završiti katastrofalno. Kapistran je ukupno napisao 3 pisma sa izvještajem o pobjedi papi, prvo dan poslije bitke, drugo i opširnije pismo za vrijeme svog boravka u Slankamenu, a posljednje na putu za Ilok.[76] U tim pismima i pismu subrata Ivana iz Tagliacozza je bitka opisana detaljno i podrobno.[77]

---

[69] Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana*, 32.
[70] Fügedi, "Lik i značaj sv. Ivana Kapistranskog", 137.
[71] Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana*, 33.
[72] *Isto*, 33.
[73] Fügedi, "Lik i značaj sv. Ivana Kapistranskog", 137.
[74] *Isto*, 137.
[75] Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana*, 33.
[76] Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana*, 56.
[77] Tijek same bitke je detaljno obrađena u članku: Anđelko Mijatović, "Lik i značaj sv. Ivana Kapistranskog", *Croatia Christiana periodica* 11/19, (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1987) i knjizi: Đildo Herman, *Kristov Borac, ličnost i rad sv. Ivana Kapistrana prigodom 500. godišnjice smrti branitelja Beograda 1456- 1956*,

Kapistranova vijest o pobjedi je stigla do pape Kaliksta III. na dan 6. kolovoza i od godine 1457. papa je proglasio blagdan Preobraženja Gospodinova i odredio da se on slavi baš na taj dan.[78] S namjerom poticanja daljnjeg otpora protiv muslimanske sile papa je naredio svim crkvama da zvone svakog dana u podne, običaj koji se održao do danas.[79]

Nakon bitke, do sredine kolovoza boravio je u Zemunu u "skromnoj kolibi gdje je ležao u društvu miševa, zmija i insekata."[80] U taboru križarske vojske izbile su epidemije bolesti radi brojnih nepokopanih tijela, od kojih je umro i sam Hunyadi 11. kolovoza, a i Kapistran je pokazivao znakove bolesti. U trenutku smrti Hunyadi je raspolagao sa dva milijuna hektara zemljišta ostajući do danas najveći ugarski zemljoposjednik.[81] Očito je kako ovakav narativ ide u prilog pustinjačkim i mučeničkim svećeničkim idealima, a želja za pokapanjem u Iloku "među shizmaticima i u blizini Turaka" na zadnjoj periferiji kršćanske Europe je najbliže moguće da kao svećenik misionar i inkvizitor bude davanju života za svoju vjeru. Također, prema vlastitim riječima "kada se moje kosti tu pokopaju, braća neće napustiti taj samostan i tako će braća, boraveći ondje, biti za svijetlo i obraćenje naroda."[82]

Nikola Iločki, koga je Kapistran u svom posljednjem pismu papi nazvao kao jedinog ozbiljnog kandidata za Hunyadijeva nasljednika izdao je tajnu naredbu da se Kapistranu ne dopusti da ode iz Iloka, živ ili mrtav. Ideja Nikole je bila da bi grob tako znamenitog čovjeka njegovoj tvrđavi dao iznimnu slavu. Srećom, te namjere su se poklapale sa Kapistranovom željom da upravo u Iloku Bude pokopan.[83] U Ilok je stigao 1. rujna gdje je pisao pisma, propovijedao, držao mise i činio čuda usprkos teškoj bolesti. Okružen Iločkom braćom umro je u molitvi dana 23. listopad oko 9 sati uvečer.[84] Nakon što je bio izložen na odru u samostanskoj crkvi, pokopan je uz crkvu, prema staro kršćanskom običaju u običan grob bez počasti.[85] Na dan ukopa 29. listopada Nikola Iločki se vratio nazad u grad. Naredio je neodložnu ekshumaciju. Na dostojanstven način, u "gvožđem okovanom kovčegu, zaključanom sa 7 brava" sveto tijelo biva položeno u kapeli samostanske crkve.[86] Simbolično, Kapistranov posmrtni život je trajao 70

uredili Tadej Vojnović i Kornelije Zvonimir Šojat (Zagreb: Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, 2006.)

[78] Fügedi, "Lik i značaj sv. Ivana Kapistranskog", 137.
[79] Benda, *Povijest mađarske*, 49.
[80] Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana*, 56.
[81] Benda, *Povijest mađarske*, 48.
[82] Andrić, *Čudesa svetog Ivana Kapistrana*, 57.
[83] *Isto,* 61.
[84] *Isto*, 64.
[85] *Isto*, 66. Danas, nakon proširenja 1468. prema istoku, mjesto njegova prvotnog ukopa se nalazi unutar same crkve.
[86] *Isto,* 67.

godina, isto koliko i zemaljski život. Naime, 8. kolovoza 1526. kada su Ilok zaposjele Osmanlije svečevu se tijelu izgubio svaki trag, vjerojatno zauvijek.[87]

5. Proces kanonizacije

Zahtjevan proces prikupljanja građe za kanonizaciju Ivana Kapistranskog započeo je odmah po njegovoj smrti. Prikupljanje su započeli Ivan iz Tagliacozza, Kapistranov učenik, Mađarski kralj Matijaš Korvin te vojvoda Nikola Iločki, kasnije Bosanski ban neovisno jedan o drugome sakupivši ranije spomenute kodekse. Nikola se primio toga posla ponajviše kako bi potaknuo hodočašća u Slavoniji, a time ojačao i učvrstio vlastiti položaj te prikupio više poreza.[88] U proljeće 1459. papa Pio II. ovlastio je sv. Jakova Markijskog, Kapistranovog suradnika i učenika Sv. Bernardina Sijenskog skupiti dokaze potrebne za beatifikaciju i kanonizaciju Ivana Kapistrana.[89] On je s Ivanom iz Tagliacozza slao pisma europskim vladarima, velikašima, moćnicima i biskupima s kojima je Kapistran prijateljevao, te otišli u Ugarsku. Upravo u to vrijeme biva dovršen popis što ga je počeo pisati vojvoda Nikola sa građanima Iloka, i Ivan iz Taliacozza se vratio u Italiju noseći popise pisama: kralja Matije Korvina, vojvode Nikole, ugarskog vikarskog provincijala i građana Iloka, koji su imali najopsežniji zapis svih njegovih čudesa.[90] U tim pismima se spominju i osobna svjedočanstva o svetosti života Ivana Kapistrana i čudesnim događajima.[91] Najvjerodostojniji popis jest onaj kojeg je njegov dugogodišnji učenik i subrat Ivanu iz Tagliacozza donio papi Piu II.[92] Ujedno je taj popis odigrao najveću ulogu u procesu beatifikacije. Sačuvani su brojni kasniji prijepisi tog popisa, ali i onih koje je dobio uz pisma papi kad je putovao prikupljajući građu za kanonizaciju. Najpotpuniji prijepis je Pariški kodeks u kojemu piše kako je prepisan s prvotnih 16 listova koje je Ivan iz Tagliacozza donio u Vatikan, a koji se trenutno čuva u nacionalnoj knjižnici u Parizu.[93] U drugim prijepisima možda su uključena i čudesa koja su zapisali neki drugi autori (npr. Popis Nikole Iločkog koji spominje 22 lista pergamene), a ne sam brat Ivan

[87] *Isto*, 68.
[88] Hoško, *Slavonska franjevačka ishodišta,* 154.
[89] Stanko Andrić, "The beginnings of the canonization campain of John Capistran 1456-1463", *Hagiographica* III, (Brepols 1996), 175.
[90] Fügedi, "Lik i značaj sv. Ivana Kapistranskog", 139.
[91] Andrić, "The beginnings of the canonization campain of John Capistran", 179.
[92] Vladimir Dugački: "Čudesa sv. Ivana Kapistrana" kao izvor poznavanja zdravstvene problematike hrvatskoga Podunavlja u kasnome srednjem vijeku:" *Gazophylacium* (2007), br. 12 1/2, 34.
[93] *Isto*, 34.

iz Tagliacozza, mada to nigdje u tim izvorima nije izričito navedeno.[94] U njima se spominje različit broj stranica, ali i svitaka iz kojih su se ta čudesa prepisivala u popise. Štoviše, i broj samih čudesnih događaja jako varira od popisa do popisa, a razlika doseže brojku od četiri stotine čudesa između najoskudnijeg i najopširnijeg popisa.[95] Čuda je činio i za vrijeme služenja u Italiji, mada u prethodno navedenim kodeksima oni su slabo zastupljeni. Logično kada je svrha tih kodeksa zabilježiti posmrtna čudesa sa ciljem Kapistranove kanonizacije.

Spomenuti Pariški kodeks spominje 188 čudesa, Iločki kodeksi koji se čuvaju u samostanu sv. Izidora u Rimu 269 čuda, a noviji prijepis te knjige 331 čudo. U vatikanskoj biblioteci su sačuvana također dva primjerka: jedan broji 338, a drugi čak 624 čuda.[96] Erik Fügedi navodi 188 čudesa koja je učinio sv. Ivan Kapistran, dok Stanko Andrić njih 162.[97]

Kanonizaciji i beatifikciji u Vatikanu se nije pridavala osobita važnost usprkos brojnim vezama i poznanstvima Ivana Kapistranskog sa brojnim crkvenim i svjetovnim crkvenim moćnicima. Već za njegova života pristizala su podrugivanja da: "sada svi opservantski fratri žele činiti čuda."[98] Razlog je tome da su se osim sv. Bernardinu Sijenskom, Ivanu Kapistranu, njegovom učeniku, krugu čudotvoraca toga vremena pridružio i franjevački brat Toma Firentinac, pravog imena Toma Bellaci.[99] Zanimljiva je priča kako je Ivan Kapistran na grobu Tome Firentinca u Rijetiju samom Tomi zabranio činiti čuda kako ne bi omeo proces kanonizacije svoga učitelja. Naime, mnogi hodočasnici koji nisu uspjeli polučiti čudo kod Sv. Bernardina uspješno su se okretali Tomi.[100] Zbog takvog stava papinske kurije, ali i neupitnoj trajnosti procesa Ivan Kapistran je postao blaženim tek 1622. godine, u vrijeme pape Grgura XV. Svetim ga je proglasio papa Aleksandar VIII 16. listopada 1690. Papa Ivan Pavao II. proglasio ga je 20. veljače 1986. nebeskim zaštitnikom svih vojnih dušobrižnika, zbog njegovih zasluga u bitci za Beograd riječima: "Smatramo da je Ivan Kapistran, franjevac, sjajan uzor domovinske ljubavi, legendarni heroj vjere, pobornik pravednosti i dobrotvornosti i u samoj Poljskoj, oličenje plemenita vojnika, svećenika, svetoga vođe. Kao takav on predstavlja pouzdan putokaz, primjer hrabrosti i svetosti svim vojnim dušobrižnicima svih vremena, u svim zemljama."[101]

[94] Hoško, *Slavonska Franjevačka ishodišta*, 356.
[95] Dugački, "Čudesa sv. Ivana Kapistrana*",* 36.
[96] *Isto*, 35.
[97] Andrić, "The beginnings of the canonization campain of John Capistran", 110.
[98] *Isto*, 26.
[99] *Isto*, 26.
[100] *Isto*, 26.
[101] Stanko Andrić, "Sv. Ivan Kapistran kao čudotvorac za života", *Croatica Christiana periodica* vol. 22 br. 42, (prosinac 1998), 26.

6. Čudesa sv. Ivana kapistranskog

Govoreći o čudima ovoga sveca treba razlikovati dvije grupe: *in vitae* i *post mortem.* U prvu skupinu čudesa pripadaju ona koja je Kapistran svojevoljno učinio, čuda koja su se dogodila njegovim posredovanjem između ogrtača svetog Bernardina kojeg je uvijek nosio sa sobom na putovanja te mu pripisivao brojna čudesa i čudesa po njegovoj molitvi i uputama. Primjer prve skupine jest opomena "nekom uvaženom ugledniku" što je sumnjao u uskrsnuće što ga je izveo sv. Bernardin. Kapistran je opomenuo čovjeka i optužio ga za bogohuljenje te mu rekao da se pazi Božjega suda.[102] Ne doživljavajući Kapistranove riječi ozbiljno, spomenuti čovjek je slijedeći dan dočekao svoj kraj tako što je doživio nesreću prilikom jahanja.[103] Ovakvi primjeri imaju veliko poučno značenje te su se često prepričavali pošto je iz njih očito da ustrajanje u grijehu neće nikada dobro završiti. Ovakvi primjeri nesreće ili zla zajedno sa ozdravljenjima ili izbavljenjima čuda su ista po vrsti te spadaju u istu skupinu čudesa *in vitae*[104]. Sv. Bernardin je bio Kapistranov učitelj te veliki uzor u njegovu životu. Već sam spomenuo kako je poslije nosio njegov ogrtač sa sobom i pripisivao mu brojna čudesa. Bilježio ih je i marljivo radio na njihovu popisivanju radi kanonizacije sv. Bernardina. Njegova izvješća kojima se ne zna točan broj uklopljena su zajedno sa ostalom građom manjeg opsega u djelo: *Liber miraculorum sancti Bernardini* koje je izradio Kapistranov subrat, franjevac Konard iz Freynstadta. Djelo je dovršeno 1455. godine.[105] Od ukupno 2517 čudesa zapisanih u toj knjizi neka se pojavljuju u knjigama s popisima čudesa za kanonizaciju sv. Ivana Kapistrana! To se samo u maloj mjeri može promatrati kao recikliranje čudesnih iskaza i pogreške zato što su čudesa koja je Kapistran pripisivao svome učitelju, njegovim relikvijama ili stvarima dotaknutima svetim tijelom upravo njegovi učenici počeli pripisivati ne više sv. Bernardinu nego Kapistranu.[106] Razlika je samo u shvaćanju izvršitelja čudesa u tim slučajevima. Sada molitva Kapistrana za tu nakanu svome učitelju i svetim stvarima preuzima prvenstvo zasluga. Najjednostavnije rečeno: isti čudesni događaj nije se dogodio po sv. Bernardinu nego po Ivanu Kapistranu. Međutim, novija razmišljanja u historiografiji, ali i u vjerskim krugovima pripisuju ta čudesa prekrasnoj simbiozi dviju svetačkih karizmi koje su za života bile toliko bliske da je njihovo zajedničko djelovanje preneseno u vječnost. Primjer tomu jest jedna žena koja je

[102] Andrić, "Sv. Ivan Kapistran kao čudotvorac za života", 7.
[103] *Isto*, 7.
[104] Andrić, "Sv. Ivan Kapistran kao čudotvorac za života", 7.
[105] *Isto*, 3.
[106] *Isto*, 3.

bolovala od nepoznate teške bolesti i koju je Kapistran blagoslovio relikvijama sv. Bernardina te je oslobođena svake patnje i mučenja.[107] Stanko Andrić kaže kako je rasprava o odgovornosti za ta čudesa važnija crkvenim nego historiografskim krugovima, te da je važno da su ti događaji zabilježeni i sačuvani do danas. Bez pronalaska drugih povijesnih izvora ova rasprava se nikada neće do kraja razriješiti.[108]

Druga velika skupina čudesa sv. Ivana Kapistrana su ona koja su se počela dešavati ubrzo nakon njegove smrti. Ta čuda su gotovo sva ozdravljujućeg karaktera osim par koji spominju čudesno otpuštanje iz zatvora, zaštitu od požara i izbjegavanje nesreće prilikom prolijevanja vina.[109] Ova prva se dijele na skupine: o slijepima, hromima, gluhima, oboljelima od groznice, opsjednutima nečistim duhovima, gubavima, o oboljelima od raznih drugih bolesti.[110] Ti zapisi ne samo da su imali veliku ulogu u samoj kanonizaciji Kapistrana nego su i vrijedan prikaz bolesti toga vremena, medicinske osviještenosti. Ti podatci nisu statistički uzorak niti prostora niti vremena, te nikakva generalizacija niti stanje ljudi opisanih u tim popisima sa zdravstvenim stanjem Slavonije se ne smije postaviti odnosno povezati. To je samo jedan od rijetkih takvih popisa toga vremena. Svrha im je bila isključivo Kapistranova beatifikacija, a ne demografski podatci te zdravstvena statistika.[111] Sve priče o ozdravljenju prate istu shemu. Osobe koje pate od invaliditeta, deformacije, kronične bolesti, ozljeda ili iznenadnih bolesti do čudesnog ozdravljenja većinom dolaze nakon molitve na Kapistranovu grobu u Iloku. Hodočasnici su dolazili iz cijele Slavonije, južne i središnje Ugarske, današnje središnje Hrvatske i manjim dijelom iz Bosne.[112] Često su sa sobom nosili mali voštani predmet u obliku oboljelog dijela tijela mada to nije bilo pravilo. Druga, manja skupina čudesa sa sačuvanih nam popisa govori kako su se ljudi odmah po doživljenoj nesreći ili bolesti zavjetovali pred svjedocima da će pohoditi grob sveca. Razlika je jedino što su pripadnici te skupine ozdravili odmah na licu mjesta, a ne kao u prvoj skupini koja je ozdravila nad grobom sveca.[113] Važno je još napomenuti kako su se za ozdravljenje malene djece najčešće zavjetovali roditelji ili čak, kako je navedeno u jednom slučaju lokalni župnik da će s djetetom hodočastiti na grob.

[107] *Isto*, 4.
[108] *Isto*, 5.
[109] Dugački, "Čudesa sv. Ivana Kapistrana*",* 34.
[110] Andrić, "The beginnings of the canonization campain of John Capistran", 191.
[111] Andrić, "The beginnings of the canonization campain of John Capistran", 193.
[112] *Isto*, 190.
[113] *Isto*, 190.

Tablica 1. 12 kategorija čudesa iz kodeksa *Miracula Joanis de Capistrano*[114]

Naziv kategorije na hrvatskom	Naziv kategorije na latinskom
O slijepima	De caecis
O hromima	De claudis
O kožnim bolestima i čirevima	De pestiferis et ulcerosis
O gluhima i nijemima	De surdis et mutis
O oživjelima od mrtvih	De mortis resuscitatis
O izbavljenjima od smrtnih opasnosti	De ereptis a mortis periculo
O izbavljenima od nečistih duhova	De ejectis a spiritibus immundis
O ozdravljenjima od groznica	De febricitantibus curatis
O izbavljenjima od padavice	De liberatis a morbo caudo
O ozdravljenjima od vodene bolesti i bolesti krvarenja	De hydrocipis, haemorthosis et hoermiosis curatis
O izbavljenjima od opasnosti porođaja	De libertatis a periculis partus et aliis
O ozdravljenjima od mnogih drugih bolesti	De pluribus aliis morbis curatis

[114] Dugački, "Čudesa sv. Ivana Kapistrana*",* 36.

7. Zaključak

Ivan Kapistran, školovani pripadnik talijanskog građanstva nakon političkih i privatnih neuspjeha okreće svoj život vjeri. Kao redovnik i propovjednik je učinio najviše za opservantsku reformu franjevačkog reda od svih opservanata. On i Bernard Sijenski su svojim propovijedanjem i osnivanjem samostana postavili "opservante na noge". Kapistran, koji se znao kretati u visokom društvu svojim velikim znanjem od papa je ishodio priznanja brojnih dokumenata vezanih za status i zaduženja reda i sebe osobno. Kao pravnik zalagao se za dosljedno provođenje kako kanonskog tako i laičkog prava. Vjera u pravni poredak i poštivanje zakona su ga vodili u njegovom misionarskom i inkvizitorskom putu, a ne osobna mržnja i progoni određene skupine protiv koje je nastupao.

Kao (sveti) ratnik križar pokazao se sposobnim i humanim zapovjednikom koji je u stranoj zemlji, ne poznajući jezika, u jako staroj dobi uspio okupiti veliku vojsku i nanijeti Turcima prvi ozbiljan poraz na Europskom tlu. Samostalno se odazvao na križarski poziv, ne tražeći papu dozvolu nego ga samo obavještava o svojim nakanama. Svoju samostalnost i odlučnost koju je imao cijeli život, a možda i ostatke oholosti iz mladih dana, najbolje je pokazao vlastitim preuzimanjem zapovjedništva nad vojskom, nije svoje ratnike dao pod komandu vojno iskusnijih i obrazovanijih plemića.

Usprkos velikoj kanonizacijskoj kampanji franjevaca opservanata diljem Europe i brojnih svjetovnih moćnika radi nezainteresiranosti papinske kurije kao i velike turske opasnosti sam proces je pokrenut tek 1520-ih, a proglašenje svetim je uslijedilo tek 1690. Kapistran je danas zaštitnik svih vojnih dušobrižnika, a po njemu je slavonska franjevačka provincija dobila naziv. Spomendan sv. Ivana Kapistrana slavimo 23. listopada.

8. Popis literature

Andrić, Stanko. *Čudesa svetog Ivana Kapistrana.* Osijek: Hrvatski institut za povijest-podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje. Matica Hrvatska 1999.

Andrić, Stanko. "Iločki čudotvorac sveti Ivan Kapistran". *Hrvatska revija : dvomjesečnik Matice hrvatske*, obn. teč., god. 2 (2002).

Andrić, Stanko. "Sv. Ivan Kapistran kao čudotvorac za života". *Croatica Christiana periodica* vol. 22 br. 42, (prosinac 1998).

Andrić, Stanko. "The beginnings of the canonization campain of John Capistran 1456-1463". *Hagiographica* III, (Brepols 1996).

Andrić, Stanko: IVAN KAPISTRAN. Hrvatski biografski leksikon (mrežno izdanje). Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2023. Pristupljeno 22. 8. 2023. <https://bl.lzmk.hr/clanak/ivan-kapistran>.

Benda, Kalman: Hanak, Peter: Laszlo Makkai: Nagy, Zsuzsa: Neiderhauser, Emil: Spira György: Vörös, Karoly. *Povijest Mađarske*. Preveli dr. Drago Roksandić i Veljka Čolić-Peisker. Zagreb: Barbat, 1995.

Dugački, Vladimir. "Čudesa sv. Ivana Kapistrana" kao izvor poznavanja zdravstvene problematike hrvatskoga Podunavlja u kasnome srednjem vijeku". *Gazophylacium*, br. 12. vol. 1/2 (2007).

Engel, Pal *The realm of st. Stephen- History of medieval Hungary, 895- 1526.* Preveo Andrew Ayton. London: I.B. Tauris, 2001.

Fügedi, Erik. "Lik i značaj sv. Ivana Kapistranskog". *Croatia Christiana periodica* vol. 11, br. 19 (Lipanj 1987).

Hoško, Franjo Emanuel. *Slavonska franjevačka ishodišta* Zagreb: Kršćanska sadašnjost. 2011.

Habig, Marion Alphonse, *The Franciscan Book Of Saints*, Chicago: Franciscian Herald Press. 1979.

Kontler, Laszlo. *Povijest Mađarske- tisuću godina u srednjoj Europi*. Zagreb: Srednja Europa, 2007.